

Test kardinálem Pellem

Autor: Jakub Kříž

CO PROCES S CÍRKEVNÍM HODNOSTÁŘEM VYPOVÍDÁ O AUSTRALSKÉ JUSTICI

Nejen papež František zaměřil svou pozornost na Canberru, kde bylo na 11. a 12. března naplánováno rozhodování nejvyšší soudní instance Austrálie (High Court of Australia) ve věci kardinála George Pella (uzávěrka tohoto čísla Týdeníku Echo byla v pondělí 9. března). Pro katolíky je to soudní proces století. Donedávna druhý nejvýše postavený představitel církve, dnes 78letý kardinál, byl v minulém roce odsouzen k šestiletému trestu odnětí svobody za skutky sexuálního zneužívání, jichž se měl dopustit v sakristii melbournské katedrály v 90. letech.

Australští lidskoprávní aktivisté a ochránci obětí sexuálního násilí chápou jeho proces jako symbolické zúčtování s homofobem, který se ukázal být sexuálním predátorem. Když Nejvyšší soud státu Victoria 21. srpna 2019 po kardinálově odvolání potvrdil odsuzující rozsudek soudu prvního stupně, veřejně slavili. Jejich nadšení však všichni nesdíleli. Profesor trestního práva melbournské univerzity Jeremy Gans se vyjádřil, že na Pellově případu "je vše jiné". Katolický publicista George Weigel, u nás známý jako autor tisícistránkového životopisu Jana Pavla II., přirovnal soud k procesům stalinské éry a emeritní oxfordský profesor práva a právní filozofie John Finnis označil rozsudek soudu za "fatálně špatný". S odsouzením nesouhlasil ani jeden soudce tříčlenného senátu odvolacího soudu. Bývalý prokurátor Mark Weinberg (a jediný trestněprávní expert v odvolacím senátu) svůj postoj sepsal v rekordně dlouhém dvousetstránkovém odlišném stanovisku, které bylo zveřejněno společně s rozsudkem.

Jak je možné, že rozsudek země, jež je podle všech kritérií chápána jako vzor právního státu, vzbuzuje takové vášně? Stal se Pell obětí ideologického boje a doplatil na své postavení nejviditelnějšího odpůrce LGBT politické agendy v zemi? Díky tomu, že bylo disentní stanovisko Marka Weinberga zveřejněno spolu s rozsudkem odvolacího soudu, si může každý udělat obrázek sám.

Velká ryba = velký úspěch

Pokud bylo na Pellově případu "vše jiné", platí to zejména o jeho počátku. Oprávněné celospolečenské pobouření po vlnách odhalení sexuálních skandálů katolického kléru přerostlo ve volání po exemplárních trestech. A protože velká ryba za mřížemi znamená velký úspěch, rozjela policie státu Victoria v březnu 2013 operaci Tethering. Bez podezření, bez oběti, ale zato s hypotézou. Policie si platila inzerci v tisku a téměř dva roky hledala oběť sexuálního zneužívání v Pellově okolí. Když se při soudním řízení kardinálův advokát dotázal, zda smyslem operace bylo dostat Pella, odpověděl mu policejní komisař: "Já bych tato slova nevolil, ale myslím, že to tak nazvat můžete."

Čeho se kardinál Pell podle soudu dopustil? Koncem roku 1996 bezprostředně po slavnostní nedělní mši v melbournské katedrále se měli dva třináctiletí členové pěveckého sboru nepozorovaně vytratit z liturgického průvodu. Ocitli se v kněžské sakristii a objevili v ní mešní

víno. Stačili si jen několikrát loknout, když do místnosti vešel Pell, ještě v kompletním bohoslužebném oděvu. Vykřikl na chlapce, že jsou v pěkné bryndě, a před jejich zděšenými obličejí si začal rozepínat kalhoty. Oba přinutil k orálnímu sexu, jednoho z nich ještě přiměl ke svlečení kalhot a osahával ho. Následně se chlapci – opět nikým nepozorováni – vrátili k pěveckému sboru. Vše trvalo pět až šest minut. Druhý incident se měl odehrát asi o měsíc později, také po slavnostní mši v katedrále sv. Patrika. Kardinál potkal jednoho z chlapců na chodbě spojující katedrálu s pomocnou budovou, silně ho přitiskl ke zdi a pevně mu tiskl přirození. Tolik rozsudek.

Jaké důkazy byly proti kardinálovi použity? Pouze jediný: výpověď jednoho z chlapců, který v řízení vystupoval anonymně. Kardinál Pell obvinění popírá. Před soudem prvního stupně se promítal záznam prvního policejního výslechu, který byl policií později zveřejněn na internetu. Kardinálovu reakci při prvním seznámení s obviněním ("Co je to za snůšku absolutně ostudných nesmyslů?") si může přehrát každý.

Kardinálova obhajoba poukazovala především na to, že žádný z dalších provedených důkazů chlapcovo tvrzení nepodporuje. V letech 1996 a 1997 katedrála v Melbourne procházela rekonstrukcí, což redukovalo počet mší, při nichž mohlo k incidentu dojít, na pouhé dvě. Protože soukromá biskupská sakristie byla uzavřena, používal kardinál spolu s dalšími kněžskou sakristii, přičemž bylo nemožné, aby se v ní tak krátce po mši ocitl sám, uvážíme-li, kolik dalších duchovních a ministrantů se bohoslužby účastnilo. Kardinál míval ve zvyku liturgický průvod opustit, zastavit se u dveří katedrály a tam se zdravít s účastníky bohoslužby; to mu nakonec přitížilo. Pravidlem ovšem bylo, že až do jeho odstrojení ho doprovázel ceremoniář. Sakristián vypověděl, že sakristii vždy zamkl a kardinál vlastní klíče při bohoslužbě neměl. Pochybnosti vzbuzuje, jak se mohli chlapci nikým nepozorováni odloučit z liturgického průvodu a poté se nepozorovaně vrátit do sborové místnosti.

Obhajoba poukazovala také na technickou nemožnost popsaného sexuálního aktu v situaci, kdy byly kardinálovy kalhoty ukryty pod sutanou a dalšími bohoslužebnými rouchy. Zhruba z 20 přímých účastníků inkriminovaných bohoslužeb žádný nepotvrdil, že by se popsaný skutek mohl odehrát. Proti nim hovořil víc než dvacetiletý časový odstup a také například to, že ceremoniář kouřil asi 20 cigaret denně, takže připustil, že po mši mohl dostat chuť na cigaretu a ponechat na chvíli kardinála o samotě. A druhý chlapec? Ten zemřel krátce před oznámením činu policii, takže již nemůže nic potvrdit ani vyvrátit. Ani svědectví jeho matky, jíž se svěřil, že k sexuálnímu útoku nedošlo, nepřimělo soud o Pellově vině pochybovat. Kardinál se proti odsuzujícímu rozsudku odvolal, a jak již bylo uvedeno, s odvoláním neuspěl. Zde je ovšem třeba uskutečnit krátký exkurz do fungování australské trestní justice. Ta k rozsudku dospěje v důsledku spolupráce dvou samostatných orgánů: soudce a poroty. Soudce posuzuje právní otázky a vede řízení (vystupuje jako tzv. "tribunál práva"), nemůže se však nijak vyjadřovat k otázce, zda se obviněný dopustil skutku, která je mu kladen na vinu. Skutkové otázky jsou vyhrazeny porotě složené z vylosovaných laiků. Ta plní úlohu "tribunálu skutků". Její fungování přibližuje dnes již klasický film Dvanáct rozhněvaných mužů z roku 1957. Porota se musí jednomyslně usnést, zda je obviněný vinen, či nikoli. V případě, kdy toho není po opakovaných hlasováních schopna, může soudce změnit požadavek jednomyslnosti na "velmi vysokou většinu", zpravidla osm hlasů. Pokud po dalším rokování není dosaženo ani tohoto výsledku, je deklarována tzv. hung jury (zablokovaná porota) a soudní proces se opakuje s novou porotou.

Přesně to se stalo v Pellově případě. V prvním procesu se nepodařilo přesvědčit o jeho vině (ale ani nevině) dostatečné množství porotců, a tak musel být zopakován. V druhém řízení debatovala porota pět dní a k odsuzujícímu rozsudku nakonec dospěla jednomyslně. Další

specifikum porotního rozhodování je z kontinentálního pohledu obtížně pochopitelné: porota nesděljuje důvody svého rozhodnutí. Český Ústavní soud chápe požadavek řádného odůvodnění rozsudku jako základní atribut spravedlivého procesu. Takzvané nepřezkoumatelné (nedostatečně odůvodněné) rozsudky podle něho otevírají cestu justiční svévoli. V angloamerické tradici je tomu jinak: porota nic nevysvětluje. Výsledkem její činnosti je pouze verdikt "guilty" (vinen), nebo "not guilty" (nevinen), nic víc.

I v tomto systému platí presumpce nevinny a zásada in dubio pro reo (v pochybnostech ve prospěch obviněného). Porotce smí hlasovat pro vinu pouze tehdy, nemá-li o vině obžalovaného důvodné pochybnosti. Své úvahy však nikomu vyjevovat nemusí, a tak se nikdy nikdo nedozví, zda se porota shodla na výsledku na základě racionální argumentace, pod vlivem společenského tlaku, nebo proto, že porotci třeba spěchali na fotbal. Absence odůvodnění komplikuje odvolacím soudům přezkum správnosti skutkových závěrů. V kontinentálním systému odvolací soud prostuduje spis a odůvodnění prvoinstančního rozsudku a posoudí, zda z provedených důkazů závěr o vině skutečně vyplývá. V angloamerickém systému není co přezkoumávat, protože se neví, jaké úvahy poroty k verdiktu vedly.

Odvolací soud může skutkové závěry poroty zvrátit jedině tehdy, dospěje-li k závěru, že žádná rozumná porota nemohla na základě provedených důkazů dospět k závěru o vině. Nestačí tedy běžné důvodné pochybnosti o vině, ale musí mít vyšší míru intenzity. Snad to lze přirovnat k tomu, co české soudy označují jako extrémní nesoulad mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními.

Stačí "realistická možnost"

Dva ze tří soudců odvolacího soudu dospěli k závěru, že z důkazů vyplývá "realistická možnost, že ke spáchání trestného činu došlo", a tak potvrdili rozhodnutí soudu první instance. Disentující soudce Weinberg se od většinového stanoviska distancoval nejen patrně nejdelším odlišným stanoviskem v dějinách australské trestní justice, ale především nezvykle tvrdou kritikou. Z jím zveřejněných pasáží svědeckých výpovědí vyplývá, že soudní většina přistupovala k faktům mírně řečeno selektivně.

Weinberg většinu dále vytýká, že sofistikovaně přesouvá důkazní břemeno na kardinála Pella. K odsouzení stačí "realistická možnost" spáchání činu a důkazy ve prospěch Pella jsou bagatelizovány s argumentem, že "nezakládají nemožnost" spáchání těchto činů. V závěru svého stanoviska Weinberg uvádí, že je znepokojen tím, že jeho stanovisko je menšinové, a o to pozorněji své závěry přezkoumal: "Nicméně ani pak nemohu s čistým svědomím udělat nic jiného než setrvat na mém disentu."

Weinbergovo odlišné stanovisko bylo přijato odbornou veřejností jako návod pro kardinálovy obhájce, na čem založit poslední opravný prostředek, jež mají k dispozici. Zda uspějí, bude jasné pravděpodobně v průběhu několika týdnů. Ať již však australský vrchní soud rozhodne jakkoli, jeden z táborů jej nepřijme za svůj. Pro část společnosti je Pell usvědčený pedofil a symbol pokrytectví katolické sexuální morálky. Když kardinála navštívil ve vězení jeho přítel, bývalý australský premiér Tony Abbott, strhla se mediální bouře. Na jejím konci označil současný premiér státu Victoria Abbottovu návštěvu za ostudnou a požadoval po něm omluvu za retraumatizaci obětí pohlavního zneužívání.

Po Weinbergově disentu se začaly ozývat hlasy na Pellovu podporu i mimo katolické prostředí. Ještě zesílily poté, co koncem minulého roku unikly na veřejnost materiály, z nichž vyplývá, že policie státu Victoria zahájila v roce 2014 Pellovo vyšetřování, aby odvedla pozornost od vlastních skandálů.

Kardinál Pell je již rok v samotce melbournské věznice. Její vedení mu neumožňuje ani soukromé sloužení mše, což byl hlavní bod jeho každodenního programu od roku 1967. Pellovi příznivci upozorňují, že mu nejsou do vězení doručovány zásilky, na nichž je uveden titul kardinál. I tak obdržel téměř 2000 dopisů vyjadřujících podporu. Pro mnohé je mučedníkem, obětí nespravedlivé justice. Bylo by příliš zjednodušující domnívat se, že příčinou této podpory je jeho vysoké postavení v církevní hierarchii. Laicizace bývalého kardinála McCarricka byla věřícími přijata po počátečním šoku s úlevou a zadostiučiněním. V Pellově případu podle všeho chybí to nejdůležitější: důkazy. Pokud nejvyšší australská soudní instance Pellovo odsouzení potvrdí, bude Vatikán postaven před složitý rébus. Až dosud se církevní vyšetřování odkládalo s odkazem na probíhající světské řízení. Spokojí se církevní soudy s jeho výsledky? Anebo si věc posoudí samy? Přestože v případném církevním soudu půjde především o to, zda bude Pell zbaven své příslušnosti k duchovnímu stavu, bude jistě velmi bedlivě sledován. A Pell? Ten z vězení vzkazuje, že to, co prožívá, mu pomáhá přiblížit se utrpení Ježíše Krista, který ostatně bude konečným soudcem jeho případu.

JAKÉ DŮKAZY BYLY PROTI KARDINÁLOVI POUŽITY? POUZE JEDINÝ: VÝPOVĚĚ JEDNOHO Z CHLAPCŮ, KTERÝ V ŘÍZENÍ VYSTUPOVAL ANONYMNĚ.

O autorovi: JAKUB KŘÍŽ, advokát a vysokoškolský pedagog

Vyšlo v Týdeníku Echo, 12. 3. 2020